

Kennis vergroten met speelbaar thema

Goed onderwijs zonder methode

Op basisschool de Regenboog in Kortenhoef is het elke keer weer genieten als ik kom kijken in de groepen 1/2. De kinderen gaan helemaal op in hun spel in het restaurant, het ziekenhuis of de dierentuin.

TEKST RUTH HEUVELMAN EN ANNELIES VAN DER HORST BEELD RICK DE JONGH

Tijdens de instructiekringen rondom beginnende geletterdheid en getalbegrip geeft de leerkracht instructie; zij doet het voor, oefent samen met de leerlingen en iedereen doet actief en betrokken mee. Er wordt zichtbaar gedifferentieerd in het aanbod. Ook wordt er goed nagedacht over de opbouw van de doelen en hoe deze doelen terugkomen binnen het thema. Het lijkt allemaal bijna als vanzelf te gaan, maar tegelijkertijd weet ik dat dit een uitdaging is voor veel leerkrachten. Hoe geef je je onderwijs goed vorm in de groepen 1/2

Een thema moet groeien, maar er moet ook een uitnodigende basis zijn voor de kinderen

zonder methode en hoe zorg je ervoor dat alle kinderen leren en ontwikkelen? Daarvoor ging ik in gesprek met Annelies van der Horst, onderbouwcoördinator en leerkracht in groep 1/2A. Zij geeft, samen met haar collega's, het onderwijs enthousiast en bevlogen vorm.

Annelies, vertel eens, wat is belangrijk bij de keuze van de thema's?

'Wij kiezen thema's die starten vanuit de belevingswereld van de kinderen, maar waarbij we nog wel kunnen uitbreiden, zowel in kennis van de wereld als in mogelijkheden tot spel.

Zo kennen de meeste kinderen vaak wel een pannenkoekenrestaurant of hebben ze weleens gezien dat er thuis pannenkoeken gebakken worden. Dat is dan het beginpunt van ons thema. We werken bij de planning van de thema's met een cyclus van twee jaar en maken daarin kleine aanpassingen. Zo is het thema waar we nu aan werken 'Eten en drinken'. Twee jaar terug hebben we dat vertaald naar 'De supermarkt' en nu is het thema 'Het restaurant'. We zorgen in de planning voor afwisseling van de thema's. Zo hebben we het gehad over afval, het museum, archeologen en dinosaurussen, maar ook over het verkeer. Bij een thema is het ook belangrijk dat het speelbaar moet zijn. Van tevoren denken we na over welke mogelijkheden tot spel er binnen het thema zijn. Er moeten duidelijke rollen te spelen zijn. Bij het thema 'Supermarkt' hadden we bijvoorbeeld in de themahoek 'de supermarkt' de rol van klant, vakkenvuller, caissière en een medewerker van de groente- en fruitafdeling. In ons thema nu, 'Het pannenkoekenrestaurant', hebben we de rol van kok, ober en serveerster, en natuurlijk de gasten.'

De start van het thema

'Wanneer we het thema hebben bepaald, gaan we brainstormen. Het is belangrijk om hiermee op tijd te starten. Het helpt om samen te brainstormen, dan versterk je elkaar, vul je ideeën steeds verder aan en schrijf je er steeds weer wat bij. Wanneer je pas een week van tevoren gaat nadenken over het thema, dan lukt het je niet. Een thema moet groeien, ook al in je voorbereiding. Vervolgens denken we na over wat de themahoek kenmerkt. Bij het pannenkoekrestaurant zijn dat bijvoorbeeld geruite kleden, schenkstroop, potloden en kleurplaten op tafel, maar ook de servetten die al klaarliggen en de plantjes op tafel. De materialen zijn zo veel mogelijk levensrecht en herkenbaar voor de kinderen. Dan kijken we per rol wat er nodig is. ►►

Als je meer gericht aan het kijken bent, kun je doelbewuster meespelen. Dan ben je meer alert op wat de kinderen zeggen en doen

► Bijvoorbeeld: wat heeft de kok nodig als hij pannenkoeken gaat bakken? We verzamelen daarvoor lege verpakkingen, zoals melkpakken, eierdozen en meel, maar ook een grote koekenpan, garde, spatel en snijplank. Doordat je er tijdig mee aan de slag gaat, kijk je met een bepaalde blik naar materialen om te gebruiken. Zo hadden we laatst slagroom thuis en dan gaat de lege bus mee naar school voor de toetjes in het restaurant. We denken vervolgens ook na over de start van het thema voor de kinderen. Bij 'Het pannenkoekenrestaurant' was de start dat de kok ziek was en het pannenkoekenhuis daardoor dicht moest. Met de klas hebben we toen bedacht dat wij wel even konden helpen. Ik heb kort benoemd welke rollen er waren en de leerlingen zijn gelijk gaan spelen in de themahoek. De 'zieke' kok komt regelmatig terug om input te geven aan het spel. Het helpt de kinderen om nog meer bij hun rol te blijven en zorgt ervoor dat ze niet gaan pingpongen met de eieren.

Ze weten echt wat ze kunnen doen in de themahoek. Het helpt ook om samen met de kinderen een stappenplan, een spelscript, te maken. Hoe moet je bakken, wat heb je eerst nodig en wat ga je daarna doen? We hebben ook echt een stappenplan hangen in de keuken, dat volgen ze en geeft houvast. Bij de start van een thema maken we ook een woordweb. Daarin schrijven we samen met de kinderen op wat we allemaal al weten van het thema en wat we nog willen leren.'

Een thema moet groeien

'We starten met een basis die uitnodigend is voor de kinderen. Sommige materialen leggen we bewust nog niet vooraf neer, zoals een menukaart. Tijdens het spel in de spelhoek komen de kinderen erachter dat ze niet weten welke pannenkoeken ze kunnen kiezen in het restaurant. En zo ontstaat het idee voor een menukaart die door de kinderen gemaakt wordt. Zo wordt het een eigen spel van de

kinderen en denken we met elkaar na over wat we nog meer nodig hebben. De pannenkoeken werden tijdens het spel op een gegeven moment aan de verkeerde tafel bezorgd. Zo kwamen we er met elkaar achter dat het dan handig is om met tafelnummers te werken. Die worden dan door de kinderen gemaakt. De problemen nemen we vaak mee naar de kring, zodat alle kinderen die horen en mee kunnen denken. Soms hebben kinderen hele verrassende vragen en oplossingen. Zo vroeg een leerling zich af hoe een restaurant weet dat je jarig bent. Want hoe weet de kok anders dat hij een fontein op je ijsje moet doen? We kwamen er samen achter dat het dan handig is om vooraf te bellen en door te geven dat iemand jarig is. In het restaurant was dus ook een telefoon en agenda nodig, zodat je de reservering kunt noteren bij de juiste dag en met een eventuele opmerking, zoals een verjaardag, erbij.'

Wat mooi dat je al veel doelen rondom beginnende geletterdheid en getalbegrip betekenisvol terug laat komen in je aanbod. Hoe laat je de doelen verder terugkomen in de thema's?
 'We laten de doelen ook terugkomen in de werkjes, bijvoorbeeld sorteren op kleur en sorteren op twee kernmerken. De leerlingen knipten uit tijdschriften eten dat rood en rond of groen en langwerpig was en plakten de plaatjes op een vel met pannen. Het rekenbegrip tijd komt terug in het werken met de agenda, de dagen van de week. We hebben voor in de agenda van het restaurant ook onze pictogrammen van de dagen van de week gebruikt. Zo komt ook het aanbod van de doelen binnen de routines weer terug in de thema's.'

Verwerk doelen in de hoeken

Hoe geef je vorm aan het expliciete aanbod van de doelen?

'We werken vanuit de ParnasSys-leerlijnen, we gebruiken de A- en B-doelen. Die knippen we op in stukjes en verdelen we over periodes van zes tot acht weken. En sommige doelen, die belangrijk zijn voor een goede start in groep 3, herhalen we regelmatig. We gebruiken daarvoor de cruciale doelen van groep 1 en 2. Dan gaan we samen brainstormen: welke activiteiten passen bij deze doelen en binnen dit thema? Is dit doel passend voor expliciete instructie in de kring? En hoe kunnen we deze doelen vervolgens verwerken in de hoeken?

Het rekendoel kunnen omgaan met pictogrammen, hebben we binnen dit thema gebruikt om een recept te kunnen lezen. We hebben dit voorgedaan in de instructiekring, en samen met de kinderen geoefend. Dit doel komt later terug in het kookgedeelte van het restaurant. Zo laat je het betekenisvol terugkomen binnen het thema en kan je gelijk zien of ze dit doel beheersen. Je kunt het niet altijd gelijk van alle kinderen zien. Dat hoeft ook niet. De kinderen waarvan ik het nog niet goed heb gezien, nodig ik uit in de themahoek, zodat ik mee kan spelen en ondertussen kan observeren.' ►►

De meeste kinderen hebben weleens een pannenkoek gegeten of gebakken. Dat is bijvoorbeeld een mooi startpunt van een thema

Bij de start van het thema 'Het pannenkoekenrestaurant' was de kok ziek: hoe kunnen we het restaurant openhouden?

►► Hoe en wanneer noteer je deze observaties?

'De observaties noteer ik vaak tussendoor in het dagprogramma. Ik noteer dan even snel de opvallendheden op een kladje of wat voorhanden is. Als je met een kleiner groepje een doelgericht spel doet, dan noteer je daarna wat uitgebreider in ParnasSys. Als je de observaties elke keer voor jezelf even opschrijft, zitten de kinderen als vanzelf meer in je hoofd. Dan ben je ook al meer gericht aan het kijken. Ik merk dat ik dan veel doelbewuster ga meespelen. En ben dan nog meer alert op wat ze zeggen en doen, en dan kan ik ze daarin goed stimuleren. Zo heb ik het reken-doel sprongen van twee laatst in de instructiekring aangeboden. Buiten op het schoolplein gaan we dat al springend verder oefenen. Ook het tellen van de leerlingen in de rij met sprongen van twee biedt daarvoor natuurlijk mooie kansen. En soms doe ik aan het eind van het thema even individueel een spelletje met een kind. Het helpt ook dat de themaplanning met de doelen bij ons een levend document is. We hebben het in SharePoint staan. Dat kan je aanvullen gedurende het thema. En na de cyclus van twee jaar kan je terugkijken op de thema's en ideeën en lessen weer goed gebruiken.'

Hoe zorg je voor een goede evaluatie van het thema?

'Aan het eind van het thema plannen we altijd een moment voor evaluatie. We kijken dan

naar de doelen die zijn aangeboden, welke leerlingen deze doelen hebben behaald en welke nog niet. Zo nodig schuiven we deze doelen door naar het volgende thema. Aan het eind van het thema hebben we ook altijd een 'loze week', waarin we ruimte hebben om aangeboden doelen te herhalen. En zoals we samen starten met de kinderen, zo sluiten we het thema ook weer samen af. Bij het thema 'Het restaurant' hebben we een echt restaurant in de klas gemaakt voor de ouders. Ouders werden daar bediend door de kinderen. En we hebben met de kinderen samen pannenkoeken gebakken en gegeten. We denken dus ook na over een goede afsluiting van het thema.'

Wat wil je nog als laatste tip meegeven?

'De kracht van samen, samen voorbereiden als leerkrachten, samen het thema starten met de kinderen, het thema samen verder uitwerken en uitbouwen en vervolgens ook weer samen afsluiten. Een thema moet groeien, maar er moet ook een uitnodigende basis zijn voor de kinderen. De kinderen moeten het gevoel hebben: in deze hoek, daar wil ik spelen; in ons restaurant, daar ben je welkom.'

De literatuurlijst is te vinden op:
www.hjk-online.nl/artikelen

HJK bestaat 50 jaar!

Wij vieren feest, vier je met ons mee?

Nog geen abonnement op HJK?

Ontvang 10 x HJK en lees onbeperkt online voor slechts € 79,95 per jaar.

En krijg nu het speciale 'Feest'-prentenboekenpakket cadeau!

Hierin zitten de volgende boeken:

- *Feest voor iedereen* van Francesca Pirrone (uitgever: Clavis Kinderboeken)
- *Alles is reden voor een feestje* van Monique Berndes (uitgever: De Vier Windstreken)
- *Nog 100 nachtjes slapen* van Milja Praagman (uitgever: Leopold)
- *Maximiliaan Modderman geeft een feestje* van Joukje Akveld (uitgever: Lannoo)